

КУЛЬТУРНА
МАПА
ДНІПРОПЕТРОВСЬКА

ЗМІСТ

- 3 Вступ
- 4 Подяки
- 5 Процес культурного мапування
- 7 Аналіз
- 7 Історичний спадок
- 9 Державна культурна політика
- 10 Містобудова і громадський простір
- 12 Громадська активність
- 13 Творча освіта
- 13 Музика
- 14 Кіно
- 15 Візуальне мистецтво
- 16 Театр
- 18 Танець і перформанс
- 19 Література
- 20 Спорт і фізична культура
- 21 Туризм
- 23 Гастрономічна культура
- 24 Менеджмент культури та співпраця
- 25 Реклама і зв'язки з громадськістю
- 26 Висновки
- 29 Рекомендовані джерела

ВСТУП

Ініціатива виникає з бажання діяти. Саме з прагнення діяти якісніше, досягати більшого успіху і створювати корисні проекти народилася асоціація «Творче місто». Поєднавши досвід менеджерів культури у Дніпропетровську та за його межами, ми започаткували нову ініціативу, що базується на партнерстві, співпраці, відповідальності та професіоналізмі. Маючи за плечима низку окремих проєктів різного масштабу та рівня успішності, кожен з її засновників володів власним уявленням про культурну ситуацію в нашому місті. Але ми розуміли, що для нового старту потрібен комплексний, об'єктивний аналіз культурної сфери міста, який дав би відповіді на питання: Що потрібно місту? Як розкрити його творчий потенціал? Як працювати ефективніше? На якому рівні вирішувати проблеми і яким шляхом?

Знати відповіді на ці питання корисно кожному, хто замислюється над стратегічним плануванням діяльності у сфері культури, хто орієнтується на довгостроковий результат. Адже вони допомагають вірно обрати зміст і форми роботи, діяти відповідно до існуючих тенденцій і прислухатись до нагальних потреб.

Для виконання такого ґрунтовного дослідження «Творче місто» обрало метод культурного мапування. Проєкт зі створення культурних мап відбувався у 2012-2013 році одночасно в семи містах України: Дніпропетровську, Луганську, Луцьку, Мелітополі, Миколаєві, Одесі та Херсоні. Громадські та державні організації міст-учасників проєкту, заручившись

підтримкою Європейського культурного фонду (Амстердам) та Центру культурного менеджменту (Львів), працювали над першим етапом розробки локальних культурних стратегій.

В даній публікації ми хочемо поділитися результатами дослідження у Дніпропетровську і сподіваємось, що воно стане корисним в організації культурно-мистецької діяльності на державному та громадському рівнях, у прийнятті рішень та плануванні проєктів. Наше дослідження не претендує на вичерпність, воно скоріш пропонує критично поглянути на сучасний стан культури в нашому місті, розглянути громадську думку, дає імпульс до роздумів та пошуку взаємозв'язків у суспільних процесах.

Асоціація «Творче місто»

Асоціацію «Творче місто» створено на початку 2012 року групою культурних, творчих та спортивних ініціатив на базі однойменної громадської організації. Головною метою асоціації стало поєднання зусиль задля розвитку культури і творчого потенціалу в Дніпропетровську. Засновники: творчий портал Antigorod.com, компанія Tour de Gra, Deutscher KulturKlub і Дніпропетровська асоціація екстремальних видів спорту «Extreme City».

Команда проєкту «Культурна мапа Дніпропетровська»

Юлія Овчаренко, координатор проєкту
Володимир Недогода
Дмитро Зубенко

За участі: Максима Семенова, Олеси Мальованої, Юлії Шульги, Вікторії Іванової, Олександра Бабко, Катерини Стоян

*Start where you are,
Use what you have
Do what you can*

ПОДЯКИ

Команда «Творчого міста» висловлює щиру подяку за надану допомогу при створенні Культурної мапи Дніпропетровська своїм друзям і партнерам:

Управлінню культури і мистецтв, Управлінню молоді та спорту, Управлінню охорони історичної спадщини, Управлінню внутрішньої політики міської ради, Прес-центру міської ради, Центральній міській бібліотеці

...а також

Лінді Кнудсен МакАусланд, Ользі Коцькій, Патріку Келлі, Дем'яну Ому, В'ячеславу Рудницькому.

Проект створено за підтримки Європейського культурного фонду (Амстердам) та за методологічної підтримки Центру культурного менеджменту (Львів)

ЦЕНТР
КУЛЬТУРНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

ПРОЦЕС КУЛЬТУРНОГО МАПУВАННЯ

Чимало міст в Україні прагнуть створити активне культурне життя, відкрите для різних культурних напрямків та вікових груп, відновити культурні ресурси міста, змінити громадський простір. Метод культурного мапування - один із активних інструментів для розвитку культури завдяки відкритості та залученню громади. Це дослідження, що складається з пошуку, виявлення та опису культурних ресурсів, аналізу соціальних процесів і тенденцій в культурі, а також з відкриття можливостей, прихованих у наявних ресурсах. Під ресурсами розуміють різноманітні елементи, що стосуються культурної сфери: людські, природні, соціальні, економічні ресурси тощо. Визначною особливістю такого методу є широке залучення громадськості: не лише фахівців культурної сфери, а й просто жителів міста, зацікавлених у культурному розвитку.

Культурна мапа, як і будь-яка інша, допомагає визначитися, де ми є зараз і в якому напрямку рухатися далі.

Метод культурного мапування почали застосовувати в ЮНЕСКО для охорони культурної різноманітності, а також ідентифікації, опису, популяризації та відновлення культурних ресурсів і цінностей певної місцевості. В Україні ним вперше скористалися у Львові у 2008 році.

Культурне мапування налічує декілька етапів. Насамперед, відбувається ідентифікація організацій та осіб, важливих для культури міста, а також аналіз усіх наявних ресурсів культури. Згодом визначаються потреби мешканців та відповідність їм існуючих пропозицій культурних закладів та подій,

визначаються зв'язки і співпраця між організаціями та особами, відвідуваність заходів та установ. Насамкінець, формулюються подальші кроки та завдання на майбутнє. Культурне мапування дає можливість мешканцям по новому подивитися на культуру міста і визначити, що вони вкладають у це поняття. Таким чином формується нова ідентичність міста через культуру, яка може включати культурну спадщину, сучасні й традиційні мистецтва, парки, річки, релігійні звичаї, традиції та чимало іншого, що є важливого у тому чи іншому місті.

Поняття «культура» в контексті цього дослідження - це комплекс естетичних, інтелектуальних та матеріальних цінностей суспільства, тобто культура в широкому розумінні, де мистецтво лише її частина. Беручись за культурну мапу Дніпропетровська, ми зосередились на предметному, якісному аналізі, на дослідженні процесів і зв'язків, на пошуку потенціалу та можливостей для розвитку. Нам було важливо зібрати цілісну картину ресурсів, щоб зрозуміти, як ми можемо краще користуватися ними вже сьогодні, як наявні тенденції впливають на якість життя. Ми прагнули підняти питання на рівні структурної взаємодії різних культурних інституцій, відшукати глибинні причинно-наслідкові зв'язки, розглянути сильні й слабкі сторони, шанси і виклики. Натомість, меншу увагу приділено складанню детальної бази даних і профілям організацій.

Обираючи методологію дослідження, ми пам'ятали про цінність демократичного процесу і ефективність шляху «знизу вгору», від окремої особи до спільноти. Спілкування з громадами міста дає сукупність

різномісних поглядів, як виробників, так і споживачів культурного продукту, що дозволяє поглянути на ситуацію в культурі більш об'єктивно.

Спілкування з мешканцями Дніпропетровська відбувалося кількома шляхами. З самого початку було проведено круглий стіл в міськраді для того, щоб повідомити міські управління про таку громадську ініціативу і заручитися їх підтримкою. Для активного обговорення професійних питань було організовано зустрічі профільних груп «Громадські організації в сфері культури», «Культура і мистецтво – з професіоналами», «Спорт і фізична культура», «Публіка і споживач культурного продукту». Такі зустрічі відбувались у неформальних умовах «Бесід за кавою» з використанням методології «світового кафе» (World Café), яке забезпечує активний обмін думками й ефективне обговорення питань. Комплексне онлайн-опитування дозволило дізнатися думки пересічних громадян, а індивідуальні інтерв'ю – вузькопрофільних фахівців. Статистичну інформацію та базу даних ми збирали з різних джерел: через запити до управлінь культури, молоді та спорту, освіти, внутрішньої політики, історичного надбання та інших, через аналіз інформаційного простору (міські веб-портали, довідники, друковані ЗМІ та медіа), через соціальні мережі тощо.

За збором інформації йшов етап її аналізу, пошук перехресних тем, проблематики та рішень, запропонованих громадами. В наступних розділах ми пропонуємо Вам ознайомитись саме з цією, аналітичною частиною, поділеною за окремими сферами культури, мистецтв і громадської діяльності.

Всі назви організацій, установ, заходів згадані в дослідженні не на правах реклами.

Таймлайн

АНАЛІЗ

Історичний спадок

Перші поселення на території сучасного Дніпропетровська відомі з часів раннього палеоліту. Виявлено поселення і курганні поховання ямної (III тис. до н.е.), катакомбної (II тис. до н.е.), зрубної (I тис. до н.е.) культури, культур періоду міді-бронзи. Детально досліджено пам'ятки скіфської, сарматської та черняхівської культур. У VI–VIII ст. виникають перші поселення слов'ян. Під час Київської Русі по р. Оріль проходив кордон із землями кочівників, Половецьким степом. Монголо-татарська навала спустилася Придніпров'я, яке з того часу отримало назву "Дикого поля".

Відродження краю почалося з XVI століття - після становлення Запорізького козацтва та організації нижче по Дніпру Січей, що були перепорою на шляху татарських загонів на північ. До Запорізької Січі того часу належала і територія нинішнього Дніпропетровська.

У 1635 році польська влада для контролю над переміщеннями козаків збудувала на першому Дніпровському порозі фортецю Кодак і поставила там гарнізон з найманців. Згодом фортеця була адміністративним центром Кодацької паланки (округи) Запоріжжя. При фортеці з часом утворилася слобода. Зараз це село Старий Кодак на південній околиці міста із залишками земляних валів. Фортецю було підірвано після провалу військової кампанії Петра I за умовами Прутського договору з турками 1711 р. Землі Запоріжжя знову потрапили під контроль татар, однак право на зруйнований Кодак і околиці було передано Речі Посполитій.

Росія знову взяла контроль над краєм після війни з Османською імперією 1735-1739 рр. Проте межа з Кримським ханством проходила всього лише в 100 км південніше, що заважало освоєнню краю. З цього періоду й почалася історія Дніпропетровська-міста.

Дніпропетровськ (1918 р. - Січеслав, до 1926 р. - Катеринослав)

Місто розташоване на Дніпрі, в 592 км від Києва. Катеринослав був заснований князем Г.Потьомкіним в 1787 р. на місці Запорізької слободи Половиця і отримав назву на честь Катерини II. За наказом Павла I перейменований на Новоросійськ (1796-1802гг.). З 1802р. став губернським центром. Швидкий розвиток міста почався в 70-х рр. XIX ст. після побудови залізниці, яка з'єднала Криворізький залізрудний і Донецький вугільний басейни. Місцеву промисловість активно розвивали, між іншим, німецькі підприємці, що компактно проживали на території міста. У період 1917-20гг. місто часто перебувало під контролем анархістської армії Н.Махно.

Катеринослав був губернським містом Катеринославської губернії, пролягав уздовж р. Дніпро, в 1497 верстах від Петербурга. Спочатку місто було задумане Потьомкіним як таке, що має 50 верст в окружності, з вулицями в 30 сажнів завширшки, з розкішними будівлями та університетом. Імператриця Катерина II заклала перший камінь в будівлю міського Преображенського собору. Планувалося, що Катеринослав стане «південною столицею Російської імперії».

Після перенесення графом Zubovим столиці Новоросії в Вознесенськ, Катеринослав втратив своє значення. За часів імператора Павла I Катеринослав перейменований у губернське місто Новоросійськ. Імператор Олександр I у 1802 р. повернув місту стару назву Катеринослав.

Серед відомих архітектурних споруд того часу можна відзначити Палац Потьомкіна (тепер Палац Студентів), Преображенський собор, громадський сад на березі Дніпра. Інший громадський сад був заповіданий місту запорозцем Глобою.

Під час революційних подій 1917–1919 рр. місто неодноразово переходило з рук в руки і прийшло в занепад. Але протягом перших п'ятирічок було, в основному, відновлено, а в подальшому стало одним з центрів сталінської індустріалізації. 19 липня 1926 р. Катеринослав було перейменовано на Дніпропетровськ на честь видатного діяча комуністичної партії місцевого походження Г. І. Петровського.

Населення міста в довоєнні часи майже порівну складали росіяни, українці та євреї.

За часів Великої Вітчизняної війни Дніпропетровськ був одним з найактивніших плацдармів бойових дій, тут відбувалось форсування Дніпра.

У повоєнні роки, в період бурхливого розвитку промислової та космічної галузі, Дніпропетровськ став столицею космічних розробок та стратегічного озброєння СРСР, через що отримав статус «закритого». Ця сторінка радянської історії насичена спадщиною будівництва індустріальних велетнів-заводів різного профілю, а також відобразилося на архітектурних та

культурних об'єктах того часу: велика кількість пам'ятників робітникам, адміністративні будівлі радянського стилю, пам'ятники радянським діячам та ін.

Радянські та комуністичні часи лишили по собі найбільше пам'яток історії та архітектури: меморіальні дошки – 61, пам'ятники (могили загиблих у війнах, під час встановлення радянської влади) – 96, пам'ятники робітникам, переважно загиблим під час Вітчизняної війни – 22. Персональні пам'ятники представлені 27 монументами видатним особам (письменники, дослідники, науковці, медики), 12 – радянським діячам, 16 – В.І. Леніну, 4 – Т.Г. Шевченку. Є пам'ятна композиція жертвам Чорнобиля.

Історичну спадщину представляють Дніпропетровський національний історичний музей ім. Д.І.Яворницького, Діорама «Битва за Дніпро», Дніпропетровський художній музей та 47 інших музеїв різного масштабу та спрямувань.

Сьогодні Дніпропетровськ є одним з міст-мільйонників, четвертим за кількістю населення після Києва, Харкова та Одеси. Населення міста користується переважно російською мовою, за нею йдуть українська, вірменська та мови інших народів, що проживають тут. Релігійні спільноти представлені православним християнством, іудаїзмом, католицизмом, лютеранством, мусульманством тощо.

Виконання заходів щодо охорони культурної спадщини покладено на окремий підрозділ виконавчого комітету міської ради, а саме Департамент комунального господарства та капітального будівництва. Окремо міським структурним підрозділом культури та мистецтв ведеться робота щодо інвентаризації та збереження культурної спадщини.

Культурний розвиток та підтримка культурної спадщини є невід'ємними чинниками збереження історії краю, традицій населення, донесення інформації до майбутніх поколінь. Дніпропетровськ є містом зі своїм культурним духом, що пронизаний подіями козацької доби, періоду індустріалізації, розбудови космічної галузі та радянського періоду розвитку краю. Задля розробки концепції збережен-

ня культурної спадщини та планування туристичних маршрутів, необхідно враховувати історичні події, знаходити унікальні факти та події, що можуть дозволити гостям міста дійсно поринути у епоху радянського часу, відчувати атмосферу індустріального краю із центром розвитку космічної галузі не лише української території, а колишнього Радянського Союзу.

Державна культурна політика

Дніпропетровська міська рада 28 грудня 2011 затвердила проект стратегії розвитку Дніпропетровська до 2020 року. Мер міста Іван Куличенко так прокоментував «Стратегічний план...»: «Ми розробили місію і бачення Дніпропетровська. Місія: Дніпропетровськ - міжнародний фінансово-економічний центр, українська столиця космічних технологій, транспортно-логістичний і промисловий лідер Придніпров'я, комфортний для життя і ведення бізнесу. Бачення: місто зі сприятливим бізнес-середовищем, високоефективною і конкурентоспроможною промисловістю, екологічно коректним середовищем для городян».

На обласному рівні план розвитку викладено у «Комплексній стратегії розвитку Дніпропетровського регіону на період до 2015 року», затвердженій рішенням обласної ради від 24.06.2011 №132-7/VI. В цьому документі культурний розвиток віднесено до розділу «Підвищення якості життя населення – розвиток культурного потенціалу, фізичної культури та спорту». З конкретних завдань, що заплановані для досягнення цієї стратегічної мети, названо

будівництво дитячих містечок, реконструкція та капітальний ремонт монументів, присвячених героям Великої Вітчизняної війни, проведення капітальних ремонтів у закладах культури, будівництво льодових арен і критих аквапарків, облаштування спортивних майданчиків по області. Одним з основних напрямів розвитку регіону є озеленення територій міст і створення зон відпочинку населення (парк Глоби). Змістовні зміни сформульовано в таких цілях, як «підвищення культурного рівня суспільства, створення сприятливих умов для розвитку культури Дніпропетровщини; розширення доступу до історико-культурних цінностей регіону; поліпшення рівня культурного обслуговування населення; забезпечення подальшого розвитку професійного мистецтва, втілення нових мистецьких проєктів; відродження та подальший розвиток традиційних народних ремесел та аматорського мистецтва; створення умов для реалізації творчого потенціалу різних верств населення, особливо молоді, спрямування їх на духовне та фізичне становлення і самовдосконалення засобами фізичної культури і спорту».

Обласна рада щорічно затверджує короткострокову «Програму соціально-економічного та культурного розвитку області». Згідно з нею, на 2013 рік заплановані ремонтно-реставраційні роботи закладів культури, закупівля сценічного електрообладнання, музичних інструментів, виготовлення концертних костюмів, поповнення бібліотечного фонду, інвентаризація та моніторинг історичних культурних пам'яток, створення електронного реєстру музейних експонатів. Серед заходів - відзначення державних та професійних свят, ювілейних та пам'ятних дат, проведення конкурсів та фестивалів, серед яких міжнародні мистецькі фестивалі, а також презентація Петриківського розпису у штаб-квартирі ЮНЕСКО та реалізація заходів для його включення до списку нематеріальної спадщини людства ЮНЕСКО. Задекларовано підтримку видатних діячів культури та мистецтв і талановитої молоді шляхом надання стипендій і грантів за рахунок коштів обласного

бюджету. Звіт за такою ж програмою за 2012 рік демонструє, що завдання майже не змінились.

Подібні стратегічні програми є і на міському рівні, наприклад «Програма розвитку культури і туризму міської ради на 2012-2016 рр.», проте їх не викладено в публічному доступі.

Аналіз вищезазначених державних стратегічних планів доводить, що розвиток культури зводиться до підтримки та покращення матеріальної бази державних закладів культури. Серед заходів переважають відзначення офіційних державних свят, масові культурно-мистецькі події. Щодо змістовного розвитку, то конкретних завдань і бачення культурних стратегій немає, і плани зводяться до загальних фраз. Такі кроки, як грантова підтримка громадського сектору, теж не підкріплені конкретними процедурами та інформативно не представлені широкому загалу.

Містобудова і громадський простір

Архітектурна специфіка Дніпропетровська багато в чому зумовлює його культурний розвиток. Історичний центр, розбудований за часів Катеринослава, зберігає свої кордони і до сьогодні. Правий берег Дніпра - проспект Карла Маркса з історичними будівлями, Нагорний комплекс - є вузьким і найбільш жвавим «центром» міста. В протилежний бік простяглась історична проміслова частина, що являє собою суворий контраст до динамічного центру. Більша ж частина міста-мільонника простяглась на гектарах однотипних спальних кварталів - багатоповерхівок радянського зразка з мінімальною побутовою інфраструктурою. Відновлені набережні пра-

вого й лівого берегів, кілька міських парків невеликого розміру, ботанічний сад, занедбані локальні сквери та природні виходи до берегів Дніпра, що постійно стоять під загрозою забудови та приватизації землі, формують доволі обмежені рекреаційні зони.

Будівельний спалах початку 2000 років приніс місту нові тенденції. Перша - це забудова історичної частини «елітним» житлом нового зразка поряд з виразним ігноруванням реставрації та відновлення історичної спадщини. Так, звичною картиною стали скляні багатоповерхівки поруч з законсервованими

напівзруйнованими фасадами старих будівель, що мають статус архітектурних пам'яток, але потребують значних коштів на відновлення. Друга тенденція – будівництво великих торгово-розважальних центрів як в історичній частині міста, так і в районах. Такі ТРЦ значно вплинули на формування культурного життя населення. Повсемісна комерціалізація будівництва, споживчий характер новобудов, перевага інтересів приватного забудовника над суспільними привела до сильного дисбалансу в місцевих цінностях.

Для великого міста з компактним камерним центром гострою стає проблема децентралізації культури. Більшість культурних подій є недоступними для мешканців віддалених районів. Виною в тому є часи роботи громадського транспорту, неспокійна ситуація у спальних районах в вечірній час. Мешканці потребують районних осередків культури, роль яких можуть виконувати палаци культури (17 об'єктів), бібліотеки, колишні будинки піонерів, тимчасово порожні приміщення різного призначення. За полегшення системи доступу місцевих громад до цих ресурсів значно покращилася б ситуація з локальним розвитком і відповідальністю мешканців за власне життя середовища. Для більшості зацікавлених ініціатив невідома навіть процедура спілкування з представниками адміністрації з цих питань, тому важливим є налагодження конструктивного діалогу громадськості з міською владою. Мешканці виказують інтерес до промоції різних районів, організації районних фестивалів культури та мистецтв, розвитку центрів сімейного дозвілля недалеко від дому, клубів за інтересами, можливостей для якісного і змістовного відпочинку людей

Реставрація набережної, поява кількох приватних арт-центрів за останні роки пожвавили культурний розвиток, хоча зберігається вузька централізованість об'єктів культури. Певна надія є на міський будинок мистецтв, що знаходиться під реконструкцією. Також мешканці мріють про відновлення Палацу Ілліча, перетворення незавершеного готелю «Парус» в сучасний культурно-громадський центр. Будівництво комплексу «Менора» сприяє культурній активізації єврейської громади, культурного розвитку зокрема.

різних вікових категорій. При цьому відповідальність за фінансовий бік громада готова нести самостійно, будуючи сучасні маркетингові стратегії.

Великим попитом у мешканців міста користуються зелені зони, надзвичайно важливі для територій, обтяжених важкою промисловістю. Природні зони в урбаністичному просторі найкраще забезпечують комфорт і створюють умови для відпочинку. Залучення громад до екологічної відповідальності, самостійної відбудови та естетичного оформлення зелених зон є окремим гострим питанням як влади, так і громадських ініціатив. Позитивними зрушеннями в цьому напрямку є відновлення скверу ім. Леніна біля Облдержадміністрації, Молодіжного парку на Червоному камені, будівництво Льодової ариени. Проте першорядним завданням є дотримання комунальними службами своїх обов'язків, піклування про чистоту громадського простору.

За відсутності достатньої кількості закладів, що розвивають сучасне мистецтво, митці все більше звертають увагу на громадський простір. Проте

організатори таких подій зачасто стикаються з проблемами бюрократії, корупції, неправомірної приватизації громадських площ, законодавства з організації масових заходів тощо. Такі фактори значно обмежують культурний розвиток спільнот, що діють за незначних фінансових ресурсів, прагнучи до реалізації своїх культурних інтересів,

розвитку громадської активності та відповідальності.

Слід зазначити, що розробка та реалізація стратегій «Міста для людей» надзвичайно важливі для громадянського суспільства в цілому та культурного розвитку зокрема.

Громадська активність

Громадська активність у пост-тоталітарному суспільстві є надзвичайно проблемним питанням. Політична нестабільність, фінансова скрута, сфокусованість на індивідуальних інтересах стоять на шляху до громадянського суспільства. Протягом десятиліть руйнувався соціальний капітал, викривлялись моральні та естетичні цінності. У Дніпропетровську, глибоко комерціалізованому пострадянському місті, прибуток визначає будь-яку дію, вартісність чи даремність будь-якого проекту. Суспільно корисна дія найчастіше виявляється побічним ефектом від бізнесових інтересів.

За даними обласного управління юстиції, в Дніпропетровську зареєстровано більше 1300 громадських організацій різних напрямків: національні, політичні, соціально-правові, професійні, спортивні, освітні, мистецькі, благодійні тощо. Переважна більшість з них існує лише формально, адже нема підтверджень їх діяльності. Окрім звичних для нас різноманітних федерацій та спілок, у місті почали активно утворюватися молодіжні організації. Саме молодіжні ініціативи найактивніше постачають свіжі ідеї та забезпечують позитивні зрушення. Останніми роками помітно зростає активність благодійних організацій, постійно проходять добровільні заходи різних масштабів (збори коштів, благодійні бали, аукціони).

Частка організацій, що мають реальний вплив на культуру міста по відношенню до загальної кількості зареєстрованих, дуже мала. Проте їх присутність в інформаційному просторі дуже значна. Такі громадські організації як Об'єднання K12, арт-центр «Квартира», молодіжний рух «Експеримент», клуб активного відпочинку «Кава», рух «Етнодрайв», мистецька агенція «Арт-Вертеп», культурний центр «Новий Акрополь», організовують найбільшу кількість цікавих та якісних заходів, виставок, концертів, майстер-класів, екскурсій тощо. Активно працюють міжнародні культурні представництва, наприклад, Альянс Франсез Дніпропетровськ.

Найпомітніша громадська діяльність – у молодіжних творчих організацій. Ті організації, що знайшли підтримку в бізнесу або міжнародних фондів, працюють ефективніше. Помітно, що молодь енергійна і прагне до суспільно корисної діяльності, проте іноді їй бракує досвіду та обізнаності. Саме на ці два напрямки – фінансування громадських ініціатив та їх комплексне ідейне наповнення – варто спрямувати зусилля.

Творча освіта

Менеджери закладів культури як державного підпорядкування, так і громадського сектору в бесідах про культуру в один голос підкреслювали – «культура починається з дитячого садка». Це стосується не лише естетичного виховання, а й здорового способу життя, креативності, гнучкості розуму і відповідального ставлення до навколишнього світу. Виховання розподіляється між сім'єю та навчальними закладами.

Художню освіту у Дніпропетровську надають 17 дитячих музичних шкіл, 4 дитячі художні школи та школи

Опитування мешканців міста довело, що творчий розвиток дітей, естетичне виховання молоді, реалізація креативного потенціалу стоять серед головних пріоритетів. Розуміючи, що державні освітні заклади негнучкі та залежні від міністерських програм, дніпряни покладають надію на громадські ініціативи та неформальну освіту. Творчі студії, сімейні та дитячі клуби вихідного дня, гуртки з розвитку навичок та інтелекту, лекції, бесіди про мистецтво, естетику, здоровий спосіб життя,

естетичного виховання, дитяча школа класичного танцю. Середню та вищу художню освіту можна отримати в театральній-художньому коледжі, училищі культури, державній хореографічній школі, консерваторії ім. М. І. Глінки, на факультеті філології та мистецтвознавства ДНУ ім. І. Гончара. Окремі мистецькі курси входять до програми освіти архітекторів ПДАБА. Слід зазначити, що на місто-мільйонник немає жодного спеціалізованого мистецького виша, хоча Дніпропетровськ налічує 15 вищих навчальних закладів і є освітнім центром області.

практичні заняття – ось невеликий перелік запропонованих проектів. Молодь з творчим прагненням не знаходить відповідної освіти у Дніпропетровську та їде з міста. Тож неформальна освіта для молодих спеціалістів різних галузей – відкриті університети, курси, лекції, ворк-шопи, майстер-класи за участі закордонних та українських фахівців – змогли б дещо виправити ситуацію. Головною умовою є актуальні творчі практики, сучасні технології та відповідність часу.

Музика

Як обласний центр, Дніпропетровськ має музичні школи, училище культури та консерваторію. Функціонують філармонія, органний зал та опера, чимало масштабних концертних заходів відбувається в інших державних установах (Театр опери і балету, Льодовий палац, театр ім. Горького тощо). За комерційні концерти, виступи світових зірок музики беруться професійні концертні агенції (Константин-Д, DNK), вони ж визначають репертуар з огляду на цільову аудиторію, здатну оплатити високу

вартість квитків. Так, регулярними є виступи співаків російської та радянської естради, деяких закордонних музикантів, з якими налагоджено постійні ділові зв'язки.

Місцева молодь охоче створює музичні гурти та прагне до самовираження через музику. Останнім часом став доступним широкий асортимент музичних інструментів у спеціалізованих крамницях. Але для більшості музика є скоріш високовитратним хобі, ніж професією. Молодь

гуртується навколо улюблених місць чи за музичними напрямками, утворюються спільноти, зокрема, навколо року, електронної музики (напр. Abstract Beats Community). Окремо можна виділити клубну культуру та нічне життя міста. Оцінка успішності конкуруючих груп є неоднозначною.

Більшість майданчиків для музичних виступів розташовані в центрі та комбінуються з кафе, ресторанами і барами. Власники зізнаються, що причини такої ситуації виключно фінансові. Тими ж фінансовими ризиками зумовлені несприятливі

Розвиток музики виявляється одним з найактуальніших напрямів культурної діяльності. Музика є найбільш прибутковим мистецтвом, навколо неї легше сформувати аудиторію. Попит публіки на музику є стало високим, і цим користуються власники музичних закладів. Комерційний інтерес керує відбором репертуару, адже найвищі прибутки приносять концерти зірок, популярних за часів молодості середнього, найбільш платоспроможного, покоління. Послабилися позиції року та джазу, колись потужні у Дніпропетровську, натомість розвиваються діджеїнг та сучасні напрямки. Класична музика є досі популярною серед старшого покоління, проте бракує інформації про дешеві концерти. А постій-

умови для музикантів, яким власники концертних майданчиків виставляють несправедливі гонорари, а іноді вимагають гроші за право виступу. Музичний клуб без кулінарних додатків для промоції молодих митців є радше виключенням з правил. Так, з 2012 року відкрилися «Залатаний барабан», «Рок-клуб», відновив діяльність клуб «Містер і місіс Шмідт», кілька років популярним муз-майданчиком є арт-центр «Квартира». Ці заклади дають надію на розвиток багатьом місцевим колективам. Заклади для людей середнього достатку та, особливо, людей похилого віку розвинені дуже слабо.

ні ярмарки побутових товарів у філармонії відлякують публіку і викликають сумніви у професіоналізмі керівництва закладу.

Дніпропетровці радо підтримують якісний розвиток музики, великі фестивалі, як-от «The Best City» 2012 року, тож доцільно розвивати фестивальну культуру. Місцеві музиканти вимагають більш сприятливих умов для виступів, простішого доступу до публіки. Місту потрібні заклади середнього рівня, якісне розширення їх репертуару разом з підвищенням інформованості про заходи. Позиції класичної музики значно підвищилися б, якби вона шукала нових форм презентації і тримала взірцевий рівень естетичного виховання.

Кіно

В місті функціонує 7 постійних кінотеатрів та авто-кінотеатр «Кінодром». Окрім загального прокату, іноді в них демонструється фестивальне кіно, що надають міжнародні культурні установи. Авторське кіно, арт-хаус, документальні фільми

доступні до перегляду в Інтернеті або ж у численних дрібних кіно-клубах при закладах культури, які беруть відео з того ж Інтернету. В цілому, сучасний глядач не дуже охоче відвідує кінозали. Втім, це загальносвітова проблема, пов'язана

з якістю фільмів комерційного прокату та доступністю альтернативних джерел кіно.

Дніпропетровськ не має централізованої кіношколи, проте в місті функціонують кілька студій, курсів, гуртків для початківців. Поодинокі групи професійних кіно-ентузіастів знімають короткометражне кіно, юнацькі серіали за власний кошт чи за спонсорської підтримки. Як правило, подальша промоція і виведення кінопродукту

В цілому, питання розвитку кіно в місті не є надто болючим, втім, молодь із задоволенням зустрічає покази незалежного авторського та

на комерційний рівень стикається з додатковими фінансовими проблемами.

Міська спілка кінематографістів, що діє ще з радянських часів, щороку проводить свій офіційний фестиваль. У 2008-2011 роках проводився незалежний міжнародний кінофестиваль «Дивовільм». В 2013 році планується відкриття фестивалю телефільмів і телепередач «Злагода-Форум».

фестивального кіно, покази фільмів у незвичних місцях (оупен-ейр), а також прагне поширення якісних курсів з кіномистецтва.

Візуальне мистецтво

Під візуальним мистецтвом ми розуміємо різновиди живопису, графіки, скульптури, декоративно-прикладного мистецтва, а також новітні форми: інсталяцію, медіа-арт, фотографію. В цій же категорії розглянемо відповідну інфраструктуру, тобто інституції, персоналії та процеси, що забезпечують його функціонування.

Українські мистецтвознавці схилиються до думки, що сучасне мистецтво в Україні не відбулося, воно «не лікує, не вчить» (арт-критик Вікторія Бурлака), рідко вступає в діалог з навколишньою дійсністю. Ринок мистецтва – також у зародковому стані і без великих перспектив на розвиток. Пояснюють це загальним культурним рівнем суспільства. Галерейний рух помітний лише у столиці, а Дніпропетровськ – за визначенням самих мешканців – провінційне місто з відповідними особливостями.

В місті з 1914 року діє художній музей з колекцією російського та українського мистецтва, де виставляється

постійна експозиція та є зала для тимчасових виставок. Він діє за класичним принципом – зберегти і продемонструвати. Хоча останні три роки тут проводять спецпроект «Ніч у музеї». Виставкові площі є у музеї «Літературне Придніпров'я», Палаці студентів ДНУ, історичному музеї, картини і народно-ужиткове мистецтво продаються на «Алеї художників» на пр. К.Маркса, той же продукт – у «Художньому салоні». Останні 5 років внесли у мистецький простір певну динаміку. Відкрились приватні галереї («Арт-Квартира», «Я Галерея», «Галерея на Короленка», галерея-книгарня «Чорна ящірка»), в яких діє кураторський підхід, формується мистецький дискурс. Характерною є відсутність професійної художньої критики, тож виставки грають подієво-ознайомчу роль, стають місцем спілкування мистецької громади, осередками світського життя. Арт-кафе, яких небагато («Невідомий Петровський»), також виступають майданчиками для виставок молодих художників. В місті майже не буває закордонного мистецтва, тож публіка має обмежене уявлення про світові тенденції, а самі художники працюють ізольовано.

Митці старшого покоління добре відомі у своєму колі, з клієнтами контактують прямо в ательє. Впізнаваних майстрів можна порухати на пальцях рук. Більшість же художників класичної школи працюють у жанрах пейзажу, портрету, натюрморту, тобто декоративного живопису. Молоді митці більш відкриті до експерименту, але бракує кураторів та інституцій, які на регулярній основі займалися б їх відбором та просуванням, формуючи їх професійний шлях. Та ж ситуація у мистецтві фотографії: є старша школа, класична, і є незліченна кількість молоді з фото-технікою. Фотографія є модним і прибутковим бізнесом: весільна, сімейна, портретна. Медіа-арт та інсталяція не представлені місцевими митцями. Скульптура представлена

художнім ковальством, роботою з гіпсом, каменем, має декоративно-ужитковий характер. В громадському просторі майже немає авторської скульптури, за винятком результатів всеукраїнських скульптурних пленерів, розташованих на Набережній та у сквері ім. Леніна.

Натомість розповсюджене всіляке ремесло і рукоділля, як традиційне народне (вишивка, соломоплетіння, гончарство, різьбярство), що зберігає традиції та є джерелом доходу старшого покоління майстрів, так і сучасне (валяння з повсті, декупаж, квілінг, прикраєси з пластики тощо), яким захоплюються як хобі. В місті існує достатньо магазинів художніх матеріалів, гуртків та навчальних курсів з цих технік.

Серед різновидів мистецтва, запит на візуальне мистецтво, поряд з музикою, у мешканців найбільший. Опитування показало, що публіка прагне сучасних підходів, якісного мистецького продукту, розвиненої мережі локацій для демонстрації мистецтва, активного міжнародного обміну, мистецтва у громадському просторі. За попитом молодого покоління на арт-центри, галереї і творчі простори різного калібру розуміло, що треба заповнювати вакуум у цього роду діяльності. Традиційні народні види мистецтва викликають

роздратування через їх неактуальність, застарілість, «шароварництво», і повсемісну присутність. Художники прагнуть винесення мистецтва на рівень професії з відповідним правовим і соціальним захистом, захистом приватних культурних осередків від рейдерства. Переосмислення ролі музеїв, їх оживлення, актуалізація програм, відкритість молодому поколінню та дітям, адекватний графік роботи дозволить якісніше користуватись їх простором і можливостями, приваблювати більше відвідувачів і робити внесок в розкриття творчого потенціалу міста.

Театр

Театральна сфера Дніпропетровська представлена державними та незалежними театрами. Постійно діючі державні театри міського та обласного підпорядкування - це академічний театр російської драми ім. М.Горького, академічний український музично-драматичний театр ім. Т.Г.Шевченка, академіч-

ний український молодіжний театр, академічний театр опери та балету, Дніпропетровський телевізійний театр, міський «Театр актора і ляльки», молодіжний театр на Московській. Вони володіють власними приміщеннями та утримуються на бюджетні кошти. В репертуарах цих театрів переважають твори класичної

світової та української драматургії, за тематикою – історичні, легкі комедійні вистави, твори про стосунки чоловіка й жінки. Керівництво пояснює такий вибір театральною традицією, запитом публіки на розважальні вистави, непопулярністю драматично-трагічних тем.

Решта театрів - близько 15 – це незалежні та приватні театри, аматорські трупи, антреприза. Серед них є як професійні, наприклад академічний театр одного актора «Крик», молодіжний театр-студія «Віримо!», актори яких мають фахову театральну освіту, так і аматорські драматичні, іншомовні, експериментальні, психологічні та шоу-театри. Це переважно молоді колективи, відкриті до експерименту з формою та змістом.

За статистикою та аналізом бази даних, театральне життя міста здається насиченим. Проте опитування мешканців показало, що низька відвідуваність вистав постійного репертуару пов'язана з незадоволенням глядачів якістю постановок. Найбільше публіку не влаштовує відсутність сучасних, актуальних тем, відірваність театру від проблем сьогодення, нецікавість постановок. Відвідування театру – це скоріше данина традиції, ніж задоволення культурних потреб.

Світова практика доводить, що в часи шоу-культури та нових медіа театр як вид мистецтва перебуває у складній ситуації. Йому важко конкурувати з видовищним кіно, концертами поп-музики чи комп'ютерними розвагами. Натомість провідна сучасна драматургія шукає гострих тем та актуальних форм презентації вистав, аби відповідати своїм завданням – перебувати в активному діалозі з сучасністю, відображати і переосмислювати проблеми і питання, що стають перед суспільством. Дніпропетровські театри

Серед масових подій театрального життя варто зазначити фестиваль-конкурс на здобуття вищої театральної нагороди Придніпров'я «Січеславна-2011» – для майстрів сцени та «Надія Січеславни» – для творчої театральної молоді, Міжнародний фестиваль молодіжних театрів «Рампа», фестиваль франкофонних театрів в рамках «Французької весни», дитячі та юнацькі фестивалі («Театральні горизонти»). Всі вони проводяться щорічно.

У Дніпропетровську бувають театри близького зарубіжжя, переважно з Росії. Гастролі іноземних театрів відбуваються край рідко через мовні перешкоди, високі транспортні та організаційні витрати. Глядач не має можливості знайомитися з досягненнями сучасної світової драматургії.

також стоять перед проблемою модернізації, актуалізації форм та змістів у творчості. Проте ця проблема частково торкається літературної площини, адже сучасна українська драматургія розвивається слабко й повільно.

Сильною стороною дніпропетровських театрів є ресурсна база, приміщення, якими вони володіють, високий професіоналізм колективів. Бюджетне забезпечення є одночасно і гарантією стабільного існування, і гальмівним фактором, бо діяльність найбільших театрів не залежить від ринкових умов, отже немає стимулу для створення конкурентоспроможного продукту. Звідси постає виклик щодо вирішення фінансових проблем: шляхом здавання приміщень в комерційну оренду чи розвиток за рахунок нових творчих рішень.

Незалежні, передусім, молодіжні театри стикаються з тими ж проблемами: неактуальності репертуару та форм вираження, фінансового забезпечення,

маркетингу, ізоляваності в вузьких колах поціновувачів та непостійності роботи. Часто їм бракує професіоналізму та цілеспрямованості.

Локальні театри для збереження своєї ролі в житті місцевих громад мають існувати близько до контексту, в якому проживає громада, і гнучко реагувати на її потреби. Нові стратегії взаємодії державних і приватних театрів відкривають додаткові можливості для розвитку. Поєднавши сильні сторони державних (професійний досвід, ресурси) та аматорських молодіжних театрів (інновативність, експериментальність), можна працювати над проблемами попиту та фінансової стабільності. Державні театри могли б ділитися професійним досвідом з молодим поколінням, пропонуючи вишколи з акторського мистецтва та режисури на своїх платформах або інтернатуру для студентів театрального коледжу.

Доступ молодих акторів і режисерів до великої сцени можуть забезпечити дні актуальної драматургії, театральні форуми. Взаємопідтримка та відкритий діалог не лише між собою, а й з місцевою публікою та зарубіжними колегами значно посилюють позиції всіх сторін театального процесу. А сильні творчі рішення здатні зробити сучасний театр цікавим не лише на місцевому, а й на міжнародному рівні.

Серед актуальних форм варто звернути увагу на театр у громадському просторі, вербатім або документальний театр, невербальний театр, театр танцю, перформанс. Варто пам'ятати про роль суспільного діалогу навколо театру, значне місце в якому посідає професійна критика – напрямок роботи, майже не представлений в місті, але вкрай важливий для сталого розвитку.

Танець і перформанс

Танець у різних проявах є одним з улюблених видів дозвілля дніпропетровської молоді. Більше 80 танцювальних студій пропонують уроки класичного, сучасного, народного танцю. Популярними є вечори сальси і танго, їх фан-клуби налічують по кілька сотень осіб. У приватних школах, наприклад, «Потоки» Олени Будницької або «Другие танцы» Марини Лимар, можна відкрити для себе перформанс, контемпорарі й контактну імпровізацію, вільні форми хореографії. З помітною регулярністю відбуваються танцювальні флеш-моби. Таку підвищену увагу до танців за останні роки спровокували численні танцювальні теле-шоу та конкурси.

Танець як мистецтво, натомість, розвивається повільно і в обмежених групах. У 2002-2008 роках проходив Міжнародний фестиваль сучасної хореографії «Вільний танець», який високо цінувала публіка за можливість познайомитися з іноземним танцювальним контекстом і провідними творчими практиками. Наразі окремі танцівники і хореографи працюють самостійно, ведуть власні школи, ставлять авторські вистави і беруть участь у міжнародних проектах. Їх діяльність маловідома серед міської публіки, адже немає великих подій, присвячених сучасній хореографії. Фестивалі проводяться виключно приватними зусиллями і часто не витримують фінансового навантаження.

Такі живі й гнучкі види мистецтва як танець і перформанс потребують підтримки і популяризації.

Як і у випадку з театром, молодим митцям-хореографам бракує доступу до великих сцен, зависокою є орендна вартість залів, щоб проводити некомерційні події. Молодіжні танцювальні ініціативи

міста потребують стабільного майданчика для розвитку і презентації власних робіт.

Натомість люди похилого віку повністю виключені з танцювального контексту. З їх боку є запити на вільні танцювальні майданчики недалеко від дому, де вести активніше соціальне життя.

Література

Літературний Дніпропетровськ має свої специфічні особливості, на які впливає двомовність, велика кількість вищих навчальних закладів та наукових інституцій. Анкетування показало, що читання досі належить до улюблених занять населення, проте не витримує конкуренції з Інтернетом й активним відпочинком.

В місті широко розповсюджені громадські бібліотеки: 7 центральних і обласних бібліотек, що містять один з найбільших книжкових фондів в Україні, а також ряд районних та шкільних. Громадські бібліотеки розуміють необхідність змін задля більшого заохочення відвідувачів та роблять певні кроки в цьому напрямку (wi-fi зони, освітні та громадські заходи).

Придбати літературу можна у близько 30 книжкових магазинах, серед яких є книжкові супермаркети («Буклет», мережа «Емпік»). Важливу роль відіграє книжковий ринок на Театральному бульварі, який довгі роки був основним місцем продажу рідкісної літератури, точкою зустрічі для письменників, видавців і покупців різних смаків та інтересів. Зараз книжковий ринок певною мірою змінився, більшої ваги набули електронні носії інформації, але він

дав поштовх до відкриття в цьому районі спеціалізованих та високоякісних магазинів літератури. Функціонує музей «Літературне Придніпров'я».

Видавнича справа зосереджена на періодиці, діловій та науковій літературі. Значних видавництв художньої літератури немає.

Літературні угруповання поділяються на україномовні та російськомовні, державні та громадські. Окрім місцевого осередку спілки письменників України, є індивідуальні автори. Ці гуртки час від часу влаштовують літературні вечори, слєми, фестивалі із запрошенням відомих письменників з інших міст та країн. Переважну кількість іноземних літераторів складають письменники з країн колишнього СРСР. Європейських письменників представляють культурний центр Альянс Франсез Дніпропетровськ, галерея-книгарня «Чорна Ящірка», яка також активно організовує презентації новинок української літератури, пропонує письменницький «Курс молодого графомана», продає спеціалізовані мистецькі видання. Виключно на українській літературі спеціалізується книгарня «Блокнижник». Російськомовні письменники публікуються у місцевому журналі «Litera_Dnepr», альманасі «Арт-Шум» тощо.

Сучасний Дніпропетровськ, на жаль, не пропонує достатньо потужних імен, навколо яких зосередилося б активне літературне життя. Письменницькі осередки представляють собою вузькі клуби за інтересами, що є сконцентровані самі на собі. Як і багатьом іншим сферам, для підвищення уваги суспільства до літератури

потрібні актуальні змісти, потужні професійні автори, здатні зацікавити публіку. Активніша співпраця з іноземними культурними організаціями певною мірою може допомогти в організації та проведенні міжнародних літературних подій, презентації, фестивалів, зустрічей з письменниками.

Спорт і фізична культура

Дослідження показало, що у Дніпропетровську достатньо розвинена мережа спортивних інституцій різних типів: 50 середніх шкіл спортивної освіти, інститут фізкультури, 78 спортивних асоціацій, 205 приватних спортивних клубів. Серед них 92% для дітей та молоді, 8 % для дорослих. Ці заклади володіють власними приміщеннями та хоча б мінімальним спортивним спорядженням.

Найрозвиненіші види спорту – це футбол, плавання, різноманітні види єдиноборств. Наявність виходу до річки Дніпро сприяє розвитку водних видів спорту, наприклад

веслування академічне, веслування на байдарці та каное, веслувальний слалом. Дніпропетровські спортсмени з веслування академічного стали призерами XXX олімпіади у 2012 році. На базі СДЮШОР з кінного спорту функціонує та розвивається кінно-спортивна база.

Більше 200 громадських організацій культивують здоровий спосіб життя. Масштабної всеукраїнської популярності набув рух вуличного спорту Street Workout, який бере початок у Дніпропетровську. В парках та скверах міста з'являються відкриті майданчики з тренажерами, що користуються значним попитом.

Фізична культура є невід'ємною складовою гармонійного життя особистості. Підтримка здоров'я населення індустріального міста - одне з першорядних завдань сталого розвитку і належить до широкого поля культури. За кількістю запитів населення виявляється, що доступ до спорту та активних видів дозвілля важливіший, ніж до розважальних заходів. Дніпропетровськ володіє достатніми ресурсами у спортивній сфері, але інформація про них мало розповсюджена. Матеріальна база

державних установ потребує постійної підтримки та оновлення. Приватні спортивні заклади діють на комерційних засадах і не є загальнодоступними через високу вартість послуг. Громадські організації роблять значний внесок у популяризацію здорового способу життя серед дітей, молоді та дорослого населення, проте їм бракує матеріальних ресурсів: приміщень для тренувань, знаряддя. Спортивна сфера має великий потенціал як на професійному, так і на загальному рівні.

Бесіди з професіоналами спорту, активістами, опитування міського населення дозволили сформулювати побажання та кроки до їх реалізації. Спорт і здоровий спосіб життя потребують, перш за все, популяризації. Першочерговим є створення активного інформаційного простору, який забезпечить доступ до бази даних про спортивні ресурси міста, події та можливості в цьому секторі. Популяризація фізичної культури має відбуватись як словом (кампанії соціальної реклами, широке анонсування та освітлення спортивних подій, заохочення до сімейного спорту), так і ділом (спорт

як шоу, відкриті змагання, тренування, фізкультура в міських парках, фестивалі фізичної культури та здорового способу життя). Спорт має стати доступним кожному, тож необхідна відповідна інфраструктура (велодоріжки по місту, вуличні тренувальні майданчики тощо). В організаційному плані потрібно полегшити бюрократичні механізми з проведення масових спортивних заходів, організації спортивних секцій при школах, з доступу громадських ініціатив до існуючих спортивних баз. Потрібна також мотивація меценатів та спонсорів до підтримки спортивних секцій та клубів.

Туризм

Туристична привабливість Дніпропетровська прямо залежить від його історичного спадку та сучасного стану. З огляду на туристичний потенціал міста, його статус промислового, наукового та ділового центру обласного значення, його географічні та культурні особливості несуть в собі як недоліки, так і переваги. Тому для розвитку цього потенціалу важливо підкреслити наявні сильні сторони та обернути недоліки у можливі принади.

Дніпропетровськ балансує на суперечливому поєднанні природної краси та промислового навантаження. Як мешканці міста, так і його гості люблять річку Дніпро, острови, місцеві парки та сквери, набережну, фонтани, центральний проспект, історичну архітектуру. Про це свідчать відгуки туристів на інтернет-порталах, результати опитування. Проте численні металургійні підприємства та важка промисловість обтяжують екологію, забруднюючи повітря та воду, і псують природні багатства регіону.

Гості міста приїждять найчастіше з діловою метою, хоча чисельність гостей-іноземців зменшилась з 2008 року зі зниженням економічних оборотів. Вони цінують, перш за все, міську інфраструктуру та зручність перебування: якісні готелі за розумну вартість, комфорт міського транспорту, легкість орієнтації в міському просторі, доступність гастрономічних закладів, можливість порозумітися з місцевими жителями іноземною мовою та їх привітність. На жаль, ці показники рідко досягають задовільного рівня, що свідчить про певну закритість міста навіть через багато років після втрати статусу «закритого», яким воно було за радянські часи через секретні проекти з ракетобудування. Особливу увагу іноземців привертає ринок «Озерка» з його багатим вибором смачної селянської продукції та дешевих речей.

Також туристів приваблюють історичні перипетії на території Дніпропетровська: давня і козацька доба (кургани, перші поселення, Кайдацька форте-

ця), період Катеринослава (Нагорний історичний комплекс, розбудова «південної столиці Російської імперії»), події та наслідки Другої Світової війни (діорама «Битва за Дніпро», захоронення німецьких військовополонених), український, єврейський, комуністичний спадок. Залежно від цих періодів містом пролягають туристичні маршрути.

Мешканці Дніпропетровська віддають перевагу освітньому та рекреаційному місцевому туризму. До освітнього відносяться відвідування музеїв, історичних пам'яток, ознайомчі тематичні екскурсії. Рекреаційний туризм – це відпочинок у природних зонах міста (індивідуальний, корпоративний), на

турбазах та в санаторіях, водні прогулянки катерами і човнами, пікніки біля річки та на островах Дніпра, відпочинок на міському пляжі всупереч забороні купатися і поганій якості річкової води. Цей вид відпочинку стало користуватися високим попитом, але є здебільшого неорганізованим, стихійним, а важке засмічення природного середовища свідчить про низьку екологічну культуру населення. Окремо виділяється туризм по закинутих місцинах Дніпропетровська, популярний серед молоді. Такий «андеграунд», як занедбані пам'ятки архітектури, промзона, порожні та напівзруйновані будівлі, каналізаційні колектори, приваблюють шукачів пригод і любителів екстремальних розваг.

Дніпропетровськ не має типових туристичних принад і не є туристично привабливим містом. Проте особливості його «обличчя» приховують в собі значний потенціал. Так, перспективним напрямком є промисловий туризм, наприклад організація велосипедних маршрутів промисловою зоною, яка, з одного боку, поступово переходить у статус історичного надбання, а з іншого – модернізується, як оздоблений мистецькими роботами Олафура Еліассона завод «Інтерпайп-Сталь». Радянський спадок теж міг би стати «родзинкою» міста, якщо б організувати музей комунізму з його досягненнями і злочинами. Також мешканці міста цінують статус «космічної столиці» і прагнуть його закріпити відпо-

відними подіями, як-от «Космофест» чи тематичні атракціони. Для кращого розуміння історії та розвитку міста, жителі бажають більше внутрішніх екскурсій та альтернативних маршрутів, які, наприклад, пропонує Культурний центр «Новий Акрополь». Відновлення канатної дороги, човнових станцій, водних маршрутів по островах Дніпра підвищить рекреаційну привабливість міста. Контроль за прибережною зоною та адаптація цього простору в інтересах громади міста дасть більше можливостей для організованого відпочинку, а також збереже екологію. Дніпряни пропонують і подієвий туризм: визначні фестивалі, міський карнавал, дні музеїв тощо.

Гастрономічна культура

Опитування та аналіз середовища закладів громадсько-го харчування свідчать, що популярність відпочинку «за межами власної кухні» стрімко зростає. Все більше людей вважають за краще зустрітись з друзями в ресторані чи кафе, ніж удома. Звичним стає бізнес-ланч у найближчих до офісу кафе, коротка зустріч за кавою у кав'ярні чи вечірній кухоль пива в галасливому пабі. За підрахунком, у Дніпропетровську налічується близько 960 закладів харчування: кафе, кав'ярень, чайних, ресторанів, бістро, барів та пабів. Вони різняться за ціноюю категорією, рівнем обслуговування, цільовою аудиторією, стилем та звісно, кухнею. Найбільш розповсюджена європейська та японська кухня. Зустрічаються спеціалізовані ресторани національних кухонь, проте автентичними є здебільшого

Кількісне різноманіття пропозицій на будь-який смак у Дніпропетровську на достатньому рівні. Але якісні показники, як-от сервіс, інтер'єр, якість приготування страв не завжди задовольняють відвідувачів. Найбільшою перешкодою для відвідувань залишається цінова політика закладів, яка досягла європейського рівня, поряд з низьким рівнем доходу більшості населення. Власники ж закладів пояснюють такий рівень цін високою вартістю орендних площ в багатолодних місцях (центр міста, ТРЦ, «червоні» лінії). Цей аспект тісно пов'язаний з архітектурними особливостями міста, щільною централізацією та комерціалізацією громадського простору.

Рекреаційна привабливість міста для гостей та його мешканців багато в чому залежить від гастрономічної інфраструктури, а саме ресто-

кухні народів Кавказу, громади яких належать до населення міста. Решта кухонь – адаптовані до місцевих умов. З'являються вегетаріанські, кошерні та заклади здорового харчування. Гастрономічні заклади бувають як мережеві (міжнародні, всеукраїнські, локальні), так і ексклюзивні.

Новинки останніх років – це молодіжні заклади з новим форматом: арт-кафе та «анти-кафе». Арт-кафе пропонують культурну програму, концерти, виставки. В «анти-кафе» оплачується лише час, а страви та напої, додаткові заходи, ігри, розваги входять у цю вартість. Популярними стають кондитерські, до яких йдуть заради випічки та солодощів, в їх меню немає алкоголю.

ранів, кафе, барів та кнайп. Серед нагальних питань у цій сфері - гарний сервіс при доступних цінах та високій якості послуг. Проблему сервісу могла б вирішити школа офіціантів, барменів, адміністраторів. А вважаючи на те, що останнім часом відкрито спеціалізовані винні магазини, бажаною є школа сомельє.

Новинки гастрономічної галузі орієнтуються на платоспроможне населення: молодь та людей середнього віку. Молодь приваблює формат закладів, концептуальний підхід, насичена та цікава культурна програма у них. Відвідувачі середнього та старшого віку орієнтуються на якість кухні та сервісу, комфорт та ексклюзивність закладів. Це призводить до появи вузько спеціалізованих ресторанів, кафе, кондитерських, чайних тощо. А сама тенденція свідчить про покращення гастрономічної культури.

Менеджмент культури та співпраця

На зустрічах професіоналів у сфері культури обговорювалось багато питань про структуру культурного сектору та підвищення якості послуг. Адже саме якість культурного продукту і послуг цієї галузі непокоять мешканців міста і знижують відвідуваність закладів.

Найбільшою проблемою виявилась комунікація між самими закладами культури, діалог поколінь, міжсекторна та міжгалузева співпраця. Непорозуміння виникає навіть на рівні визначення поняття культури та культурних потреб, адже їх можна розуміти як широко у загальнолюдському значенні, так і в суто мистецькому. Заклади конкурують за ту невелику кількість публіки, що цікавиться мистецтвом, ізолюючись один від одного, замість того, щоб спільно шукати творчі рішення. Ззовні ми помітили нездатність різних поколінь творчих діячів побудувати діалог на професійному рівні, а внутрішньо вони самі визначили проблемні місця в проектному менеджменті, пошуках альтернативних джерел фінансування, нових форм роботи та залучення ширшої аудиторії.

Перші кроки до стратегічної взаємодії мають полягати розробці програми комунікації між культурними інституціями, у формуванні дискурсу навколо сучасних тенденцій управління культурною сферою. Міжгалузева співпраця, спільні інноваційні проекти стануть рушійною силою майбутнього розвитку. Кваліфікаційна програма з менеджменту культури, проектної діяльності та фандрейзingu теж має надзвичайний попит. Громадські активісти потребують ознайомчої програми зі

Спостерігається значне напруження між державним та громадським сектором культури. Державні управління очікують від громадських організацій більшої ініціативності, змістовних пропозицій, а не лише запитів про фінансову підтримку. Держслужбовці розуміють свою залежність від бюрократичного апарату і певну відстороненість від живих культурних процесів. Громадські ж ініціативи жаліються на недовіру до державних установ, корумпованість, непрофесіоналізм колег з державних закладів, їх закритість, надмірну бюрократію, непрозорість систем взаємодії. Найчастіше громадські організації бажають, аби міські управління просто «не заважали» працювати. Але й визнають, що не відмовилися б від реструктуризації системи державного розподілу коштів, розробки грантових програм на підтримку незалежних творчих ініціатив.

Фінансові структури і промисловість, маючи найбільшу вагу в житті міста, тримаються осторонь від суспільних та громадських процесів. Охоче виступають спонсорами переважно алкогольні та продовольчі компанії.

взаємодії державного і громадського сектору, постійно діючого, відкритого інформаційного каналу та прозорої системи співпраці в організації заходів у громадському просторі. Прозвучали побажання щодо розробки системи державних гарантій для творчої діяльності громадських та індивідуальних ініціатив. Міжсекторна взаємодія полягає у формуванні інституту меценатства, діалогу між культурою та бізнесом, моди на громадську активність і соціальну відповідальність.

Реклама та зв'язки з громадськістю

Розглядаючи рекламну сферу Дніпропетровська, ми вивчали систему інформаційних послуг та їх дієвість. Також виділяємо анонсування подій та освітлення пост-фактум.

Серед доступних ресурсів культурна сфера користується зовнішньою рекламою, інтернетом, телебаченням, друкованими ЗМІ, радіо. Зовнішня реклама представлена комерційними площинами (медіа-екрани, фасадні банери, біл-борди, конвекс-борди, сіті-лайти). Після заборони стихійного розклеювання афіш, зникла можливість безкоштовної зовнішньої реклами. Висока вартість комерційних площин повністю відсікла від міського простору заходи середнього та малого формату. Дрібна друкована реклама (афіші, флаери, листівки) розповсюджується по мережах партнерських закладів. Натомість великої ваги набув Інтернет. Міські ЗМІ дізнаються про культурні події через прями розсилки анонсів від піар-менеджерів

закладів та через прес-конференції. Більшість місцевих телеканалів мають культурні відділи, але роблять здебільшого репортажі пост-фактум. З 2012 року запрацював інтернет-телеканал Gorod.TV. На останньому місці за популярністю – газети та журнали, при чому спеціалізованих культурних видань немає. Після довгої перерви у випуску журналу «Афіша» є спроби відновити видання з 2013 року.

Існує чітка диференціація інформаційних потоків за віковими категоріями. Підлітки та молодь найбільше користуються Інтернетом; люди середнього віку, крім Інтернету, звертають увагу на зовнішню рекламу, ТБ, радіо; старший вік та пенсіонери практично виключені з актуальних інформаційних потоків, проте це проблема загального забезпечення цієї вікової категорії доступними культурними послугами. Міські рекламні площини майже не пропонують пільг для соціальної чи культурної реклами, хоча попит на неї доволі високий.

Організатори культурно-мистецьких подій доходять висновку, що традиційні мас-медіа більше не діють. Конкуренція інфоприводів в Інтернеті настільки висока, що стає важко змагатися за найактивнішу публіку – молодь. В місті немає єдиного інфо-центру для культурних подій, анонси дублюються по кількох веб-афішах: gorod.dp.ua, antigorod.com, vj.dp.ua, dp.carpediem.cd, dp.vgorode.ua, 056.ua/afisha, anons.dp.ua та соціальних мережах (vk.com, facebook.com), але й вони не дають гарантії доступу до цільової аудиторії. Молодіжні ініціативи вдаються до «партизанського» маркетингу – граффіті, наліпки тощо. Висвітлення подій журналістами має незадовільну якість, низький професіоналізм, що створює недовіру до

самого культурного контенту.

Культурні події потребують вільного доступу до відповідних аудиторій, зокрема, пільгових умов для реклами: доступні ціни на комерційні рекламні площини; некомерційні тумби для малоформатних афіш у «спальних» районах міста, біля навчальних закладів; полегшення анонсування у самих вишах та в студентських гуртожитках. Потрібні окремі інфо-канали для дитячого, старшого віку, для яких особливо цікаві дешеві культурні заходи. Вкрай важливо розвивати штат професійних журналістів, обізнаних на культурі й мистецтвах, а також спеціалізовані, високоякісні відео- та друковані ЗМІ.

ВИСНОВКИ

Ми – команда проекту «Культурна мапа Дніпропетровська» – взяли на себе роль посередників у процесі збору та аналізу інформації про культурне середовище міста. Виступаючи медіаторами громадської думки, ми також робили власні спостереження, помічали взаємозв'язки між різними сферами та процесами, прослідковували наскрізні теми і робили узагальнені висновки. У заключній частині ми хотіли б поділитися своїм баченням культурної ситуації в Дніпропетровську і висловити деякі думки про те, що лишилося поміж рядків чи зовсім не було згадано учасниками дослідження.

Характерною особливістю культури Дніпропетровська є те, що її розвиток відбувається не «завдяки», а «всупереч». На шляху до змін лежить більше перепон, ніж сприятливих факторів. Незалежне мистецтво існує без державної підтримки та уникає контактів з владою, остерігаючись нерозуміння, корупції та бюрократії. Культурні агенти ризикують, влаштовуючи інноваційні заходи, бо знають про інертність місцевої публіки. Публіка ж незадоволена якістю культурних програм, але не ініціює жодних конструктивних дискусій з метою їх покращення.

Сприйняття культури як розваги, а мистецтва як декору лежить в основі багатьох проблем. Таке споживацьке ставлення викривляє саму суть культури, забувається її функція живого емоційно-інтелектуального середовища, одного зі способів осмислення світу та внесення змін до нього. Культура, в якій доводиться докласти зусиль – дією, думкою, почуттями – на жаль, не входить в межі розуміння пересічної людини. Така тенденція має загальноукраїнський характер, адже вко-

ринилася за радянських часів. Тепер, навіть пропонуючи ідеї змін, люди перекладають відповідальність на інших, очікують, що прийде певна зовнішня сила і вирішить всі питання. Такою силою частіше називають владу, нову ідеологію, що має «виховувати», «прищеплювати» і контролювати. Стереотипне мислення приводить до відчуття безвиході, зневіри, неможливості змін. Приємно те, що з'являється молоде покоління творчих ініціатив, які дивляться на ситуацію інакше. Для них на передній план виходить самостійність, відповідальність і активна дія. Хоч індивідуальна ініціатива й присутня, бракує умов для її реалізації, а саме консолідації зусиль, врегульованих систем партнерської взаємодії, прозорих правових відносин, гнучкого розподілу ресурсів.

Зрушення в культурному середовищі можливі за умови змін у світогляді. Саме культура – першорядний інструмент у підвищенні якості життя. Для якого проценту населення міста життя представляє собою маршрут «робота-магазин-дім»? Ключовим стає питання, чим наповнене дозвілля? Світова практика доводить, що матеріальна забезпеченість і задоволення базових потреб є недостатніми. Насолода повнотою можливостей, які місто пропонує для кожного його мешканця, формує глибоку прив'язаність до середовища проживання. Чим більше можливостей отримувати таке задоволення, тим вище бажання жити саме в цьому місті, розвивати його, відчувати приналежність до міських процесів і тісний зв'язок з громадою.

Першим кроком до позитивних змін в культурі має стати активізація населення і розвиток місцевих громад. Важливо змінити позицію окремої людини з ізольованої одиниці на частину спільноти. Адже

відомо, що культурна активність особи залежить від її загальної задіяності в житті міста. Участь в культурному житті частіше беруть ті, хто інтегрований в економічну та соціальну сферу міста: хто має стабільний дохід і багато соціальних зв'язків. Виходячи з цього, молоді і люди середнього віку найбільш мобільні, мають найширші соціальні зв'язки, отже беруть найактивнішу участь у житті міста і культурному житті зокрема. Діти та люди похилого віку більше прив'язані до районів проживання, менш мобільні, отже попит на культурні послуги можуть задовольняти локальні, районні заклади культури.

З точки зору культурно-мистецьких заходів, потрібен перехід від чистого споживання видовищ до інтерактивності, співучасті та співтворення культури. Людина найбільше зближується з середовищем, коли сама докладає зусиль до його формування. Активність, вільне самовираження, індивідуальна та колективна відповідальність, тісний зв'язок громад з середовищем, стратегічний підхід – ось ключ до створення спільних цінностей і розбудови спільного міста. Важко формувати прив'язаність людини до такої складної структури, як місто, тож перші кроки мають йти від дієвого вираження любові та поваги до конкретних місць «поруч».

Ефективність культурної сфери забезпечують наступні умови:

Актуальність. Творча діяльність має відповідати на запити сьогодення, бути корисною та орієнтованою на вирішення конкретних проблем. Чиї потреби вона задовольняє і якою мірою? Чи вірно обрано зміст та форми діяльності?

Професіоналізм. Від рівня кваліфікації менедже-

рів культури, професіоналізму і таланту творчих діячів залежить якість культурного продукту. Стратегічне планування передбачає, що кожна подія матиме вплив на розвиток суспільства в цілому, отже відповідальні особи мають діяти в спільній системі координат і на високому рівні. Професіоналізм включає в себе широкий культурний світогляд, гнучкість і далекоглядність, обізнаність в актуальних культурних процесах, навички з проектного менеджменту, сталого розвитку, командної роботи тощо.

Доступність. Культура має функціонувати на повсякденному рівні і формувати громадський простір. Зрозуміло, що існує орієнтація на цільову аудиторію, але жодна спільнота не має почуватися виключеною з культурних процесів через фінансові або інші умови. Наявні ресурси треба розподіляти таким чином, щоб кожна ініціативна група мала змогу реалізувати свій потенціал. Так, мережа мікро-проектів, спрямованих на конкретні потреби соціальних груп, може бути ефективнішою, ніж узагальнені масові заходи загальноміського рівня.

Зв'язки і контакти. Важливо постійно підтримувати суспільний діалог навколо культурних процесів. Конструктивна критика й відкрите інформаційне поле забезпечують моніторинг за якістю культурних послуг. Зовнішні контакти, спілкування з іноземними колегами, обмін досвідом дозволяють боротися з ізоляцією міста, відкривають доступ до інновацій, спонукають до самоаналізу й роботи над підвищенням культурного рівня.

Сталий розвиток і стратегія. Живе, дієве мистецтво твориться здебільшого індивідуальними творчими ініціативами. Це демократичний процес, який не потребує зовнішнього втручання. Але існує

цілий ряд організаційних питань, які можна вирішити тільки комплексно, будуючи міжгалузеві зв'язки на міському рівні. В такому випадку необхідна стратегія, що дозволяє вирішити питання змістовного, структурного та фінансового характеру.

Варто пам'ятати, що не буває явно неефективних закладів культури, буває неефективне використання ресурсів. Якщо керуватися принципом користі будь-якого місця 24 години на добу, значно підвищиться результат суспільної діяльності. Комерційна вигода, при цьому, має бути тісно пов'язана з

суспільною і слідувати за нею.

Наостанок хочеться сказати про глибинні цінності. Культура – це любов: до себе, до людей, що поряд, до конкретних місць, де живеш. Позитивні зміни починаються з поваги до себе, з бажання розширити комфортне середовище свого існування, з усвідомлення цілісності суспільства і взаємозалежності подій. Дозволити собі відкрито любити навколишній світ і є головною передумовою гармонійного розвитку. Важливо лиш відійти від егоцентричного принципу і розуміти, що співпраця дає набагато кращий результат.

КУЛЬТУРА ДНІПРОПЕТРОВСЬКА

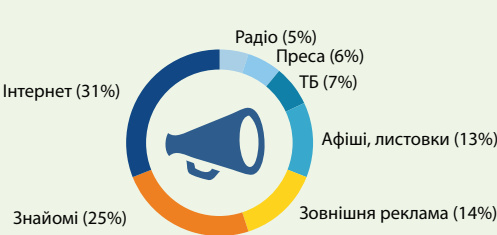
ОПИТУВАННЯ МЕШКАНЦІВ МІСТА

Опитування жителів міста проходило з 1 листопада 2012 по 1 січня 2013 року.
На офіційному веб-сайті проекту мешканці міста ділилися думками про культурне життя Дніпропетровська, свої уподобання та побажання.
Опитування охопило всі райони міста, проте найбільше респондентів (26%) представили Жовтневий район.

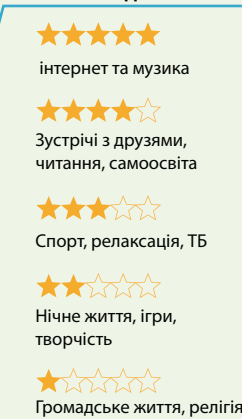
Де ви більше буваєте у вільний час?

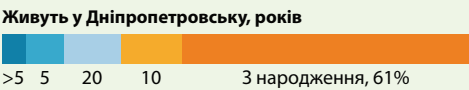
Джерела інформації про події

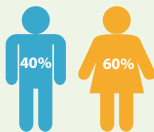
Ваші хобі та дозвілля

Респонденти

1273
особи

Оцінка міста

Місто не має свого символу (23%)

Варіант	Відсоток
Набережна і «Вежі»	19%
мости, «Парус», «Менора»	по 5 %
інші варіанти	43 %

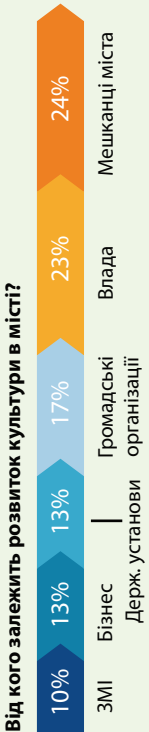
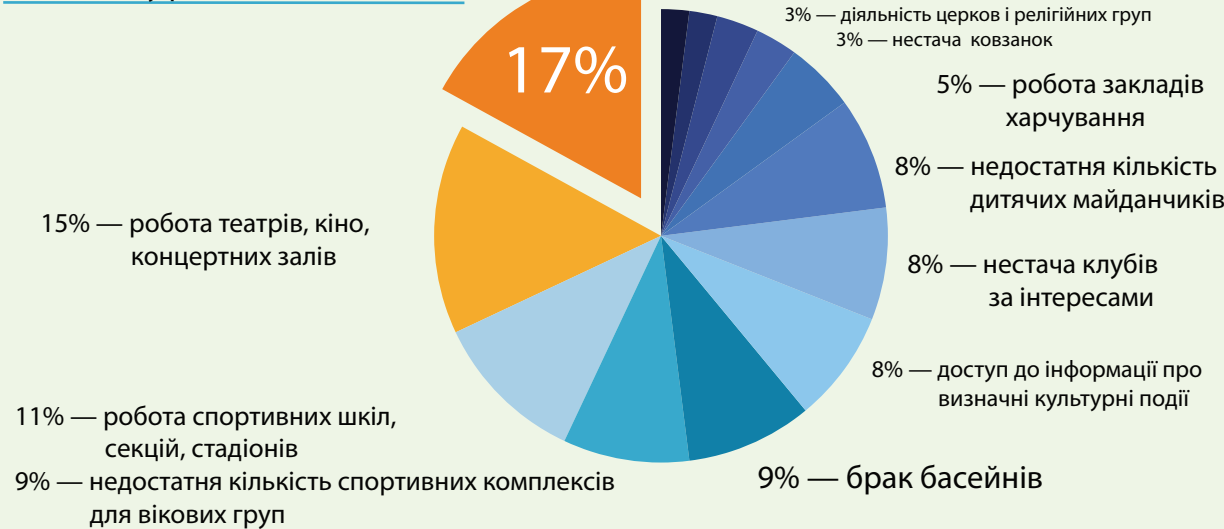

Оцінка рівня культури

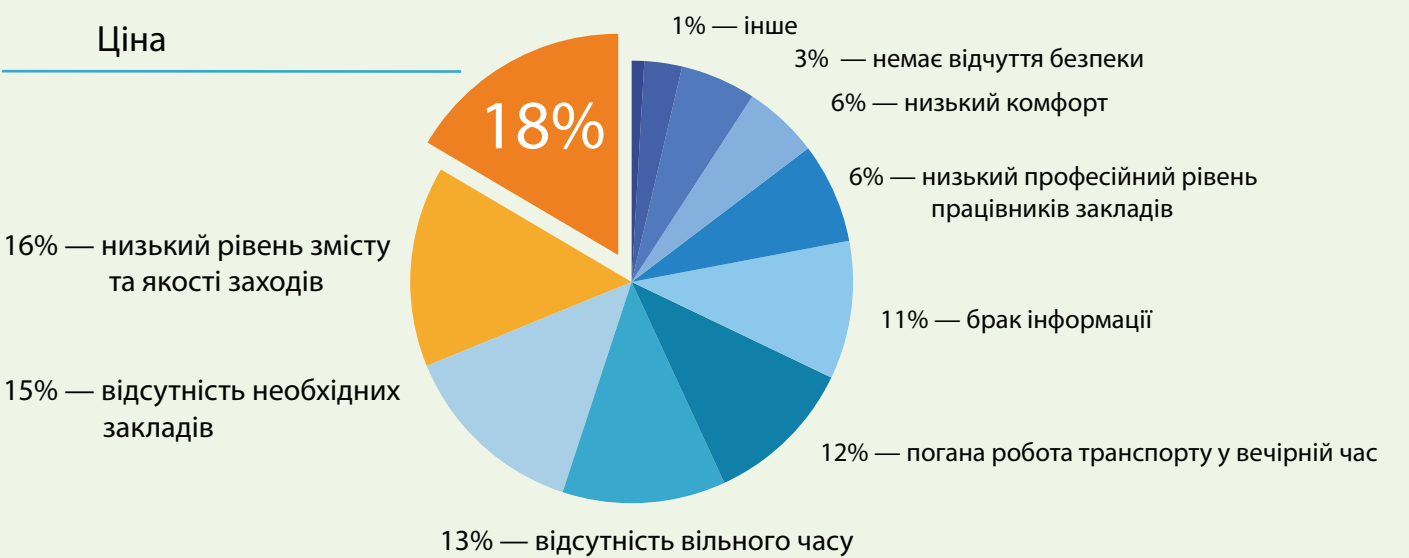
Проблеми і рішення

Проблеми в роботі закладів культури і відпочинку

Відсутність культурних центрів у районах міста

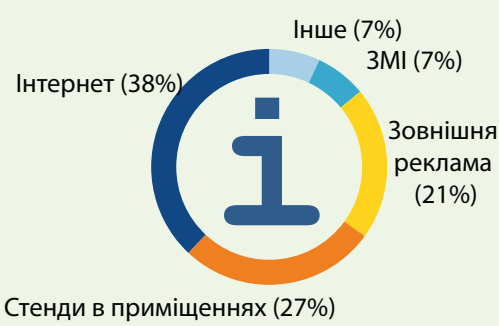

Що заважає відвідувати культурні заходи/місця частіше

Ідеї та побажання

Що сприятиме більшій поінформованості

ЩО?
ВАРТО
РОЗВИВАТИ

Інтелектуальне дозвілля
Дозвілля для старшого віку
Інформованість
Актуальність
Спорт
Естетичне виховання
Професіоналізм
Креативність
Молодь і діти
Суспільство

Візуальні мистецтва
Література
Театр і танець
Музика
Кіно

Екологія і благоустрій
Децентралізація
Сімейні клуби
Культурні центри
Мистецтва в громадському просторі
Аква-відпочинок
ПРОСТІР

РЕКОМЕНДОВАНИ ДЖЕРЕЛА

1. Довідник з питань участі громадян у формуванні культурної політики європейських міст
<http://www.eurocult.org/uploads/docs/868.pdf>
2. Dragicevic Sestic M., S. Dragojevic (2005): Arts Management in Turbulent Times. Adaptive Quality Management. Amsterdam. European Cultural Foundation, Boekman studies.
3. Jordi Pascuala i Ruiz and S. Dragojevic (2007) "Guide to Citizen Participation in Local Cultural Policy Development for European Cities" Interarts Foundation (Barcelona), ECUMEST Association (Bucharest) and the European Cultural Foundation.
4. Hanneloes Weeda, Corina Şuteu and Cas Smithuijsen (2005) The Arts, Politics and Change Participative Cultural Policymaking in South East Europe. Amsterdam: European Cultural Foundation, ECUMEST Association, Boekman studies
5. Cultural Planning Guidelines for Local Government www.dlg.nsw.gov.au/Files/Information/CPG-final.pdf
6. Demark in the Culture and Experience Economy – 5 new steps. The Danish Growth Strategy. (2003)
<http://www.oem.dk/publication/dk-culture/kap01.htm>
7. Culture Plan for the Creative City. City of Toronto. (2003) http://www.toronto.ca/culture/brochures/2003_cultureplan.pdf
8. Logan City Council - towards a Cultural Future. (2005)
<http://www.logan.qld.gov.au/NR/rdonlyres/86EC166B-3AE0-4098-BCC3C630C502500E/0/culturalmap.pdf>
9. Cultural Mapping Toolkit <http://www.creativecity.ca/toolkits/downloads/Cultural-Mapping-Toolkit.pdf>
10. Cultural Identity, Cultural Mapping and Planning in the Oresund region <http://www.culturalplanning-oresund.net>
11. Cultural Policy at the Grassroots <http://www.culturalpolicy.org/pdf/Grassroots.pdf>
12. Barcelona Strategic Plan for Culture. New Accents 2006. www.bcn.es/plaestrategicdecultura/pdf/StrategicPlanBCN.pdf
13. Creative City Planning Framework <http://www.toronto.ca/culture/pdf/creative-city-planning-framework-feb08.pdf>
14. Cultural Planning Toolkit www.creativecity.ca/toolkits/downloads/Cultural-Planning-Toolkit.pdf
15. Creative Newfoundland and Labrador: the blueprint for development and investment in culture.
<http://www.tcr.gov.nl.ca/tcr/publications/2006/culturalplan2006.pdf>
16. Understanding Creative Industries: Cultural statistics for public-policy making
http://portal.unesco.org/culture/en/files/30297/11942616973cultural_stat_EN.pdf/cultural_stat_EN.pdf

ТВОРЧЕ МІСТО

tvorche.misto@gmail.com

+38 097 914 25 73

+38 067 785 64 90

Культурна мапа Дніпропетровська. © ГО «Творче місто» 2013 рік.